

Borys Paszkiewicz, Anita Chiron-Mrozowska, *Kolekcja monet André van Bastelaera. Katalog zbiorów. Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum*, Warszawa 2016: Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, 472 ss., ISBN 978–83–7022–228–4.

Borys Paszkiewicz, Anita Chiron-Mrozowska, *André van Bastelaer's Coin Collection. Collection Catalogue. The Royal Castle in Warsaw – Museum*, Warsaw 2022: The Royal Castle in Warsaw – Museum, 323 ss., ISBN 978–83–7022–300–7.

Trzon kolekcji André van Bastelaera stanowią monety Belgii i ziem historycznie z nią związanych, co niewątpliwie wiąże się z faktem, iż sam kolekcjoner wywodził się z rodu flandryjskiego. Zawodowe życie poświęcił chirurgii, a w wolnym czasie oddawał się swoim pasjom: tworzeniu grafik, zbieraniu starodruków oraz numizmatyce. Zapoznawszy się ze skalą polskich strat wojennych podczas zwiedzania Muzeum Narodowego w Warszawie w 1976 r. podjął decyzję o przekazaniu swojego zbioru Polsce.

Pierwsze opracowanie książkowe kolekcji ukazało się w 2016 r. Zadanie to powierzono prof. dr. hab. Borysowi Paszkiewiczowi z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Anicie Chiron-Mrozowskiej z Ośrodka Badań Historycznych Zamku Królewskiego w Warszawie. Katalog został podzielony na trzy części. Pierwsza z nich obejmuje 98 najstarszych monet,

od mennictwa Filipa II Macedońskiego (356–336 p.n.e.) po bizantyjskie hyperpyrony z połowy XIII w. Znakomitą większość prezentowanych egzemplarzy stanowią monety złote. O ile w przypadku Bizancjum nie jest to rzadkością, o tyle zgromadzenie w jednym zbiorze 34 staterów i aureusów w znakomitych stanach zachowania warte jest odnotowania. Dwa kolejne działy są nie mniej obfite w mennictwo złote. Pierwszy z nich zawiera 295 (w tym 88 złotych) monet belgijskich i związanych z Belgią. Szczególnie liczne są numizmaty z pierwszych lat nowo powstałego państwa belgijskiego. Trzecią część katalogu, poświęconą monetom świata, tworzy 190 wyselekcjonowanych sztuk (178 złotych), z czego aż 87 to monety francuskie.

Opracowanie katalogu jest bardzo staranne. W ramach trzech działów głównych monety pogrupowane są terytorialnie, z podziałem na okresy panowania i opatrzone krótką notką biograficzną dla poszczególnych władców. Dla każdej monety podane zostały opisy awersu i rewersu, kruszec, waga, średnica oraz stosunek osi awersu i rewersu. Całość uzupełniają odniesienia do literatury oraz niezwykle cenne informacje o proveniencji poszczególnych egzemplarzy. Te ostatnie zachowały się zarówno w zeszycie André van Bastelaera, jak i na podkładkach do monet z jego gabinetu numizmatycznego. Dla części egzemplarzy podano także krótką informację dodatkową, przytaczającą ciekawostki dotyczące danego mennictwa, bądź wyjaśniającą napisy w legendzie. Niecodziennym uzupełnieniem katalogu muzealnego jest po-

danie za kolekcjonerem stanu zachowania niektórych egzemplarzy.

Fotografie prezentowanych monet są bardzo dobrej jakości, wydrukowane w prawidłowej tonacji kolorystycznej. Ponieważ wszystkie okazy prezentowane są w wielkości naturalnej, w przypadku niewielkich obiektów, np. denarów, czytelność detali jest ograniczona. Na szczęście znaczną część publikacji, tj. strony 305–472, poświęcono na prezentację zdjęć w powiększeniu. Mimo iż tablice ograniczają się do wyboru monet z katalogu, zaprezentowano na nich duże ilustracje aż 551 z 583 egzemplarzy. Pominięte 32 pozycje odnoszą się jedynie do popularniejszych typów z Francji (pozycje 430–433, 435, 437–440, 455–456, 466, 469, 478), Grecji (482), Rosji (504), Szwajcarii (508–510), Tunezji (515), Stanów Zjednoczonych Ameryki (516, 521, 526–527), Węgier (534), Wielkiej Brytanii (538–539, 543) oraz Australii (553, 555, 557–558). Wobec łącznej objętości aż 472 stron pominięcie w publikacji wymienionych 32 monet na tablicach nie jest do końca zrozumiałe.

Na szczególne słowa uznania zasługują komentarze przypisane do poszczególnych monet. Podane w nich informacje często są nie mniej ciekawe, niż same obiekty. Wzbogacenie katalogu o te krótkie opisy czyni go cennym źródłem informacji o omawianym mennictwie, w szczególności belgijskim, niderlandzkim i francuskim. Nie bez znaczenia jest tutaj konsultacja naukowa uznanego eksperta w dziedzinie mennictwa Holandii i Belgii, dr. Arenta Pola z Lejdy. Pełna lista ekspertów biorących udział w konsul-

tacjach jest długa, a przytaczanie jej tutaj byłoby bezcelowe.

W treściach opisów zweryfikowanych przez autora niniejszego tekstu znalazły się nieznaczne rozbieżności. Część z nich dotyczy prostych pomyłek, np. w opisie poz. 121 podano trójliść zamiast czwórliścia pośrodku krzyża na rewersie. W komentarzu poz. 129 wspomniano o Nationale Numismatische Collectie (NNC) jako sukcesorce *Koninklijk Penningkabinet* (KPK) w Lejdzie. Nie jest to do końca prawdą, ponieważ NNC jest sukcesorem Muzeum Pieniądza (*Geldmuseum*) w Utrechcie, gdzie znajdowały się aż trzy połączone kolekcje: Królewskiego Gabinetu Numizmatycznego z Lejdy (KPK), Mennicy Holenderskiej (*De Nederlandse Munt*) oraz Narodowego Banku Holandii (*De Nederlandsche Bank*) w Amsterdamie. Od czasu zamknięcia utrechckiego Muzeum Pieniądza w 2013 r. to właśnie w banku centralnym Holandii znajduje się wspomniany Gabinet Numizmatyczny, którego zbiór liczy łącznie około 400 000 obiektów. W komentarzu do poz. 207 autor słusznie zauważył zmianę legendy dukata niderlandzkiego na rewersie, jednak miała ona miejsce nie w 1816, a w 1817 r. Ówczesna modyfikacja obejmowała zresztą nie tylko nową legendę na rewersie (*MO AUR REG BELGII AD LEGEM IMPERII* zamiast *MO ORD PROVIN FOEDER BELG AD LEG IMP*) ale także korekty w wygładzie awersu i rewersu oraz obniżenie zawartości złota w monecie z 986/1000 do 983/1000. Zauważone nieścisłości nie umniejszają wysokiej wartości merytorycznej komentarzy do monet,

które pozostają mocną stroną katalogu kolekcji monet van Bastelaera.

Edytorsko katalog prezentuje poziom światowy. Formatowanie informacji podawanych dla każdej monety jest przyjemne dla oka. Dopracowane jest również liternictwo, co nie jest regułą w podobnych publikacjach. W katalogu skorzystano z odpowiedniej czcionki (pozyskanej z Fitzwilliam Museum w Cambridge), łącznie z interpunkcją i symbolami takimi, jak np. rozetki, krzyżyki czy lilijki. Krój czcionki dla większości legend zbliżony jest do liternictwa na monecie. Interlinia i marginesy są dobrane poprawnie i w połączeniu z wydrukiem na papierze matowym zapewniają komfort czytania, nie męcząc wzroku czytelnika. Książka jest wydana w poręcznym formacie, nieco mniejszym od A4. Spory niedosyt pozostawia jedynie brak twardej oprawy, na którą recenzowana publikacja niewątpliwie zasługuje. Katalog jest dostępny na stronie <https://sklep.zamek-krolewski.pl> w atrakcyjnej cenie 59 zł.

W 2022 r. ukazała się anglojęzyczna wersja katalogu, zatytułowana *André*

van Bastelaer's Coin Collection. The Royal Castle in Warsaw – Museum, opisana przez wydawcę na stronie tytułowej jako wydanie poprawione. Autorem wstępu do tej publikacji jest prof. dr hab. Wojciech Fałkowski, Dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie.

Poza przekładem tekstów i opisów monet na język angielski zmiany uległy również kolorystyka (cieplejsza, wpadająca w czerwień) i jasność fotografii monet (zauważalnie ciemniejsze) oraz objętość publikacji, która została zmniejszona o ponad 30% (323 s. zamiast 472). Redukcja liczby stron wynika z mniejszej liczby tablic prezentujących powiększone fotografie monet. Przedstawiono na nich zaledwie 103 egzemplarze (przy 551 szt. w wersji polskojęzycznej), co jednak nie rzutuje na pozytywny odbiór katalogu jako całości. Dodatkową zaletą jest otwarty dostęp do katalogu w wersji pdf pod adresem https://arxregia.pl/wp-content/uploads/2022/09/BASTELAER_ENG_.pdf.

Dariusz F. Jasek

DOI: 10.24425/wn.2023.150192